

5. Ebel R.L. Measuring Educational Achievement. – Mich. State Univ. – Englewood Cliffs (N.Y.): Prentice-Hall, 1965. – 481 p
6. Entwistle N. J., Nisbet J. D. Educational research in Action.- Univ. of London Press Ltd., 1972. – 342 p.
7. Heywood J. Assessment in higher education. – London: Wiley cop., 1977. – XII, 289 p.
8. Hilton B. Towards a Skill-based science curriculum // Education.- vol. 162.- No . 23. – December, 1983.- P. 457- 458.
9. Hostrop R. W. Simulation as Stimulus to Learning and Retention in Improving College and University Teaching // Education. – vol. XX. - No. 4. – Autumn, 1972. – 284 p.
10. Keller F. S. Good-bye Teacher // Journal of Applied Behaviour Analysis. – No. 1. – 1968. – P. 79 – 89.
11. Measuring and Evaluating Educational Achievement. - J. Stanley Ahmann: Boston; London; Sydney, 1975, - 314 p.
12. Niblett W. R. Universities between two worlds. – London: Univ. of London press, 1974. – VIII, 179 p.
13. Schmerler J.F. Undergraduate Discussion in Improving College and University Teaching // Education. – vol. XXII – No. 4. - Autumn, 1974. – P. 259 – 273.
14. Stoopey B. The Freshmen Seminar Program. Report to the Faculty of Arts and Science. – Harvard University : Cambridge (Mass.), 1973. – 84 p.

ДОСЯГНЕННЯ, СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

УДК: 373.67 + 37.036 + 477

Любарська Л.

Стаття містить роздуми й міркування про:

- сутність виховного потенціалу мистецтва та розвиток специфічних для креативних здібностей особистості універсальних якостей;
- стан художньо-естетичної освіти в Україні та проблеми удосконалення якості викладання мистецьких дисциплін, зокрема предмету «Образотворче мистецтво»;
- шляхи та напрями удосконалення естетико-виховної системи у загальноосвітніх навчальних закладах.

Ключові слова: образотворче мистецтво, художньо-естетична освіта, навчально-виховний процес, програми, підручники, художній образ.

Стаття содержить раздумья о:

- сущности воспитательного потенциала искусства и развития специфических для креативных способностей личности универсальных качеств;
- состоянии художественно-эстетического образования в Украине и проблемах усовершенствования качества преподавания художественных дисциплин, в частности предмета «Изобразительное искусство»;

- *путях и направлениях усовершенствования эстетико-воспитательной системы в общеобразовательных учебных заведениях.*

Ключевые слова: изобразительное искусство, художественно-эстетическое образование, учебно-воспитательный процесс, программы, учебники, художественный образ.

Synopsis

The article consists ideas about:

- the essence of educative potential of art and development of creative personal abilities and universal qualities;

- the state of artistic and aesthetic education in Ukraine and about problems of quality development of artistic discipline; also «Fine Arts» discipline;

- the ways and directions of aesthetical – educative system development in comprehensive.

Key words: fine arts, artistic – aesthetical education, teaching – educational process, programs, teaching boors, artistic image.

Загальновідомо, що з-поміж інших унікальними можливостями впливу на людину, на особистісний розвиток дітей є мистецтво. Секрет його формуючого впливу пояснюється великою роллю почуттів та емоцій у житті людини.

Психолого-педагогічна наука стверджує (і досвід життя доводить), що почуття та емоції управляють поведінкою та вчинками людей часом сильніше, ніж розум, що саме ця складова особистості людини є рушієм перетворення знань на переконання, на формування її внутрішніх цінностей. А мистецтво, за образним висловом відомого художника-педагога Б.Неменського – це «концентрація почуттів». Воно впливає не тільки на свідомість. Його призначення – захоплювати, заражати все людське ество, впливаючи, передусім, на почуття людини, її серце та душу [10, с. 114].

Отже, говорячи про мистецтво, розмірковуючи про напрямки вдосконалення його викладання в школі, ми маємо на увазі, у першу чергу, вплив мистецтва на формування особливої форми мислення, де думка й почуття злиті, нерозривні. Йдеться про художнє, образне, асоціативне мислення, розвиток художньої уяви, почуттєво-емоційної сфери дитини, без чого неможливе художньо-образне сприйняття світу та власне створення художнього образу як способу висловлення почуттів.

На жаль, сьогодні естетичне ставлення школярів до навколишнього світу та мистецтва формується переважно під впливом стихійних факторів соціального оточення. Дисципліни художньо-естетичного циклу, в тому числі й «Образотворче мистецтво», посідають занадто скромне місце в загально-освітніх навчальних закладах і часто залишаються поза увагою керівників шкіл та працівників відділів освіти.

Викладання предмету не забезпечується у відповідності до вимог програми необхідною наочністю, якісними навчально-методичними посібниками.

Разом з тим, у розвинених країнах світу загальна мистецька освіта набула досить вагомого значення. Наприклад, в Японії кількість навчального часу

на художньо-естетичний компонент доходить до 50 відсотків, у США, Канаді, Англії в молодших класах багатьох типів шкіл на предмети естетичного циклу виділяється 7 годин на тиждень. А в цілому 80 відсотків навчального часу упродовж всього дня відведено на художні заняття, в яких мистецтво виступає методологією навчання [3, с. 10-11].

Аналіз стану художньо-естетичної освіти та виховання молоді в Україні спонукав Міністерство освіти та науки ще в 2004 році видати Наказ «Про затвердження Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах» та «Комплексної програми художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладах» [3]. Цими документами визначається значущий виховний потенціал мистецьких дисциплін, мета, функції і принципи художньо-естетичного виховання, підкреслюється роль соціокультурного середовища у забезпеченні належних культурно-освітніх впливів на формування особистості та висувуються конкретні завдання працівникам освіти щодо реалізації зазначених документів.

«Основою виховного впливу мистецтва на особистість школяра є навчальна діяльність», зазначається у документі, адже на уроці «вчитель має змогу цілеспрямовано і систематично виявляти могутній виховний потенціал художніх цінностей, впливаючи на всіх без винятку учнів молодшого, середнього і старшого віку» [3, с. 6].

Отже, особливої уваги заслуговує саме урок, усі його компоненти: визначення мети, факторів виховних впливів, змісту та об'єму навчального матеріалу, педагогічних технологій, дидактичних засобів, критеріїв оцінювання, характеру взаємодії вчителя та учнів, співвідношення їхньої навчальної та самостійної художньо-творчої діяльності.

Як відомо, зміст навчання і, в чималій мірі, характер навчальної діяльності вчителя на уроці визначається програмою та підручником. Окрім того, велику методичну допомогу вчителю щодо усвідомлення ним різних варіантів побудови та організації навчально-виховного процесу і шляхів, придатних для досягнення мети можуть надати навчально-методичні та навчально-наочні посібники, методичні рекомендації, навчальні довідники, робочі зошити для учнів та інші складові навчального комплексу для загальноосвітньої школи. На жаль, на сучасному етапі розвитку шкільної освіти в Україні бракує якісного навчально-методичного забезпечення.

Значна робота з оновлення всього навчального комплексу для загальноосвітніх навчальних закладів та забезпечення їх навчально-методичною літературою в останнє 10-річчя була проведена Міністерством освіти і науки України спільно з науковими установами Академії педагогічних наук України. Ця робота почалася з опублікування Міністерством освіти і науки в 2001 році Положення про Всеукраїнський конкурс навчальних програм та підручників відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти [4].

Положення про Всеукраїнський конкурс навчальних програм та підручників містило інформацію про організацію конкурсу, конкурсні комісії, види та основні вимоги до навчальної книги тощо. У Положенні про Всеукраїнський конкурс навчальних програм та підручників було чітко визначено, що навчальний комплекс – це система дидактичних засобів навчання з кожного

конкретного предмета і підкреслено, що вона (ця система) «ґрунтується на провідній ролі підручника і створена з метою найповнішої реалізації виховних і освітніх завдань навчання і розвитку особистості учня» [4, с. 6].

До участі у конкурсі та до роботи над вирішенням вищезазначених проблем і завдань було запрошено працювати усім ланкам освіти: управлінським структурам, учителям, вихователям, методистам, працівникам вищої школи, вченим.

Долучилися до створення та відпрацювання нових навчальних програм та підручників з образотворчого мистецтва для початкової школи і педагоги художньо-графічного факультету (ХГФ) Інституту мистецтв Південноукраїнського національного педагогічного університету (ПНПУ) імені К.Д. Ушинського, а саме - розроблені нові програми предмета «Образотворче мистецтво» початкової та основної школи [8, 9];

- за підручниками, написаними на ХГФ [5;6;7], працюють початкові класи багатьох шкіл України, в тому числі – початкові класи ряду регіональних шкіл Західної України з польською, угорською та румунською мовами навчання.

На підставі моніторингового дослідження експериментального впровадження створених на ХГФ ПНПУ імені К.Д.Ушинського нових програм та підручників з образотворчого мистецтва для початкової школи, що проводили інститути післядипломної освіти вчителів України в 2001-2004 рр., зазначені навчальні видання одержали схвальні відгуки.

Методичні принципи, закладені у зміст навчальних програм та підручників, відповідають вимогам Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах і передбачають:

- залучення учнів до розуміння змісту та сутності мистецтва шляхом особистісно-емоційного сприйняття художньої інформації, що створює можливість для формування належних духовно-моральних й естетичних якостей учнів, пробудження в їхніх душах добрих почуттів, чуйності, здатності до співпереживання (емпатії та катарсису);

- керування художньо-творчим розвитком учнів з урахуванням вікових, індивідуальних, національних, культурних, регіональних особливостей і традицій;

- навчання учнів мові мистецтва і формування навичок практичної роботи та інтерпретації творів мистецтва лише в художньо-образному ключі в усіх видах художньої діяльності;

- забезпечення задоволення від художньої праці шляхом емоційного зацікавлення нею;

- організацію уроків образотворчого мистецтва за законами мистецтва, для чого необхідно досягати [8 (1-2 кл., 2001), с. 253-254]:

а) нестереотипності, структурної різноманітності та режисури;

б) наявності трьох основних структурних елементів уроку (відповідно до законів будь-якої художньої творчості): сприймання, формування творчого задуму, його посильної творчої реалізації;

в) залучення учнів до співпереживання, створення відповідного до теми уроку емоційного настрою, чому сприяє включення до сценарію уроку ігрових, казкових моментів, використання інших видів мистецтва (художньо-

го слова, музики, елементів театрального дійства, хореографії, кінофрагментів).

У програмі та підручниках навчальний матеріал подається не лінійно, а спіралеподібно, що є ключовим механізмом індивідуалізації навчання, одним із основоположних принципів особистісно орієнтованих педагогічних технологій. Це дозволяє повертатися до пройденого навчального матеріалу по декілька разів, розглядаючи його з різних позицій, щоразу на більш складному рівні. Види діяльності учнів на уроці, при роботі з підручником, чергуються: сприймання (як дійсності, так і творів мистецтва) змінюється практичною (творчою та репродуктивною) роботою; зображення на площині — роботою в об'ємі; робота в кольорі — графічною діяльністю; декоративні завдання відзначаються різноманітністю художніх технік і т.п.

Неодноразове повертання до одних і тих же видів діяльності та навчальних завдань уроків, щодо опанування елементами художньої мови образотворчого мистецтва (лінія, форма, колір, композиція), сприяють міцному засвоєнню навчального матеріалу, формуванню стійких художньо-практичних навичок та у подальшому — вільному художньо-творчому самовираженню.

Крім того, у програмах та статтях, що періодично публікуються у науково-методичному журналі «Початкова школа», містяться рекомендації щодо міжпредметних інтеграційних зв'язків: художнє слово, музика сприяють проникненню учнів в образну сутність творів образотворчого мистецтва. Сценарії багатьох уроків ґрунтуються на казкових та музичних образах, уявних мандрівках, театралізованих діях, що збуджує емоції учнів, допомагає формуванню культури почуттів, художньо-образного мислення.

Засвоєння учнями яких би то не було навичок практичної художньої роботи за підручниками базується на діяльності, пов'язаній із розумінням та створенням художнього образу. Саме поняття «художній образ», його тлумачення (нехай на елементарному рівні) є наріжним каменем як програм, так і змісту підручників, в яких уся дидактична сутність будь-якого уроку підпорядковується образній передачі різних життєвих явищ: світу природи, тварин, людини, предметного світу.

Наприклад, у підручнику дерева — живі істоти. У них «вузлуваті руки», «велетенські пальці», «кучеряві крони», верблюди — «степові поїзди», а дощ вбачається «дядьком-велетнем, що сягає неба» [5;6 (4 кл.), с. 6, 84, 30-32].

Суттєво змінені у підручниках і підходи до організації сприймання учнями творів образотворчого мистецтва з авторитарно-інформативних на суб'єкт-суб'єктні (діалогічні, інтерактивні).

Щоб забезпечити учням можливість вільного діалогу з учителем, з батьками, між собою та вільної інтерпретації творів візуального мистецтва, у підручниках серйозне значення приділяється засвоєнню спеціальних термінів. Сценарії уроків спонукають учителя до активного діалогу, до співбесіди, що ненав'язливо уводить в лексику учнів мистецтвознавчу термінологію, а в кінці кожного підручника наводиться словничок термінів та понять, які пропонуються для обов'язкового розуміння учнями того чи іншого класу. Розробляються і готуються до надання у видавництво «Наш час» методичні посібники для вчителів, до яких включені тлумачні словники базових термінів та понять візуального мистецтва, орієнтовані

відповіді на запитання вікторин, розміщених в уже надрукованих підручниках.

Із зазначеного видно, що зроблено чимало щодо забезпечення ефективності навчальної діяльності учнів, як фундаменту естетико-виховної системи школи. Але головним напрямом роботи науковців та практиків і надалі залишаються проблеми удосконалення якості викладання мистецьких дисциплін, що наповнюють змістом освітню галузь «Естетична культура», зокрема предмет – «Образотворче мистецтво».

Наприклад, не втратили актуальності проблеми унаочнення прийомів та засобів вираження в різних видах образотворчого мистецтва; чекає своїх розробників комплекс навчально-методичного забезпечення поглибленого вивчення предмета в спеціалізованих профільних класах та факультативних курсів для загальноосвітніх навчальних закладів; у зв'язку з уведенням у позашкільній освіті трьох рівнів навчання (початкового, основного та вищого), вимагають оновлення більшість програм гурткової та студійної підготовки дітей та молоді; наукового обґрунтування потребує позашкільна педагогіка. А головне – досі не вирішеною залишається проблема забезпечення шкіл підручниками з різних предметів, у тому числі мистецьких дисциплін. В останні роки ця ситуація посилилась, оскільки через брак коштів у державі з 2008 року Міністерством освіти і науки призупинено видання та перевидання будь-якої навчальної літератури. Це призвело до того, що більшість загальноосвітніх навчальних закладів потерпають від нестачі підручників, у нашому випадку – з образотворчого мистецтва.

Отже, не вирішених проблем в царині естетико-виховної системи школи поки що залишається набагато більше ніж вирішених.

Література

Нормативні документи Міністерства освіти і науки України.

1. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа, 2001. - №1.
2. Державний стандарт базової повної загальної середньої освіти. Освітня галузь «Естетична культура» // Мистецтво та освіта. – 2004. - №1.
3. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. -2004, №10.
4. Положення про Всеукраїнський конкурс навчальних програм та підручників відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти // Початкова школа. – 2001, №7.

Підручники з образотворчого мистецтва для 1-4 класів

(автори: 1 кл. - Л.Любарська, М.Резніченко; 2 кл. - Л.Любарська, М.Резніченко, О.Протопопова; 3, 4 кл. – Л.Любарська)

5. Видані українською мовою: 1 кл. – К.: Форум, 2001; - К.: Наш час, 2007; 2 кл. – К.: Форум, 2003; 3, 4 кл. – К.: Форум, 2003, 2004.
6. Видані російською мовою: 2 кл. – К.: Форум, 2003; 3 кл. – К.: Форум, 2003; 4 кл. – К.: Форум, 2004; 1 кл. – К.: Наш час, 2007.
7. Видані польською, угорською, румунською мовами: 2; 3; 4 класи. – Львів: Світ, 2004.

Програми

8. Програми для середньої загальноосвітньої школи: Образотворче мистецтво (підготували: Л.Любарська, О.Протопопова, М.Резніченко, Л.Вовк). – К.: Початкова школа, 2001 (1-2 класи); 2003 (3-4 класи); 2006 (1-4 класи).

9. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів: Образотворче мистецтво. 5-7 класи (підготували: Л.Любарська, О.Протопопова, М.Резніченко, Л.Вовк). – К.: Шкільний світ, 2001.

10. Масол Л. Художественное образование в Украине. //Искусство в школе. – 2003, №1.

11. Неменский Б. Мудрость красоты. – М., 1987.

СИСТЕМА ДИСТАНЦІЙНОГО ДОСТУПУ ДО ОСВІТНІХ ПОСЛУГ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

*Азюковський О.О.,
Пазиніч Ю.М.*

У роботі звернуто увагу на необхідність консультативної підтримки випускників навчальних закладів, запропоновано структурування можливих запитів користувачів системи дистанційного доступу до освітнього контенту. Наведені етапи роботи з потенційним користувачем та структурування навчально-методичного матеріалу.

Ключові слова: система дистанційного доступу, консультативна підтримка, вищі навчальні технічні заклади.

СИСТЕМА ДИСТАНЦИОННОГО ДОСТУПА К ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМ УСЛУГАМ УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

В работе акцентировано внимание на необходимость консультативной поддержки выпускников учебных заведений, предложено структурирование возможных запросов пользователей системы дистанционного доступа к учебным ресурсам. Приведены этапы работы с потенциальным пользователем и структурирование учебно-методического материала.

Ключевые слова: система дистанционного доступа, консультативная поддержка, высшие учебные технические заведения.

THE SYSTEM OF THE CONTROLLED FROM DISTANCE ACCESS IS TO EDUCATIONAL SERVICES OF EDUCATIONAL ESTABLISHMENT

The paper highlighted the need for advice to the graduates. Proposed structuring of possible user requests information system. Named the steps of working with a potential user. Proposed structuring of educational material.

Keywords: system of the controlled from distance access, consultative support, higher educational technical establishments